

De Finse Benadering

Bezoek aan de Educatieve
faculteit van de
Universiteit van Oulu

De ingang van de educatieve faculteit van de universiteit van Oulu

Inleiding

In de kwaliteitsagenda voor het opleiden van leraren 2008-2009 wordt gepleit voor de versterking van hbo-lerarenopleidingen op drie niveaus: het vastleggen van het eindniveau, het bepalen en controleren van het instroomniveau en het verankeren van het opleiden in de school (Krachtig meesterschap. Kwaliteitsagenda voor het opleiden van leraren 2008-2011. Ministerie van OC&W, september 2008, p.19).

Binnen de tweedegraadslerarenopleidingen van Saxion Next zijn we actief met deze thema's aan het werk. Omdat Finland bij internationale vergelijkingen hoog scoort als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs, hebben we een bezoek gebracht aan de Educatieve faculteit van de universiteit van Oulu. Het beroep van leraar staat in Finland in hoog aanzien en de lerarenopleidingen zijn populair, ook al (of misschien juist daarom) kennen de opleidingen zware toelatingsprocedures en duren ze gemiddeld langer dan in Nederland. Tijdens

ons bezoek stonden drie vragen centraal:

- Op welke wijze wordt het instroomniveau vastgelegd?
- Hoe wordt het eindniveau vastgelegd?
- Hoe wordt Opleiden in de school in de opleiding verankerd?

De Educatieve faculteit van Oulu presenteert zich als 'a scientific community which studies the growth processes, education and teaching, and provides training for prospective teachers and educational experts, with the basic mission of broadening knowledge on the educational processes in order to promote civilisation and the well-being of people. The mission is realised by the faculty through active interaction with the surrounding society and both a national and international specialist network'.

Aan de faculteit studeren momenteel 1900 studenten. De staf bestaat uit 350 medewerkers.

Tijdens ons bezoek hebben we de universiteit en de daaraan gelieerde opleidingsscholen voor basis-

AUTEUR(S)

Vera de Ruiter &
Luuck Sanders,
Saxion, Academie voor
Pedagogiek en Onderwijs

onderwijs en voortgezet onderwijs bezocht. De faculteit werkt intensief samen met specifieke opleidingsscholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Deze scholen maken deel uit van de educatieve faculteiten en bevinden zich op het universiteitsterrein.

Na een introductie over het Finse onderwijssysteem, gaan we in op de gestelde vragen en beschrijven we de opbrengst van ons werkbezoek voor de doorontwikkeling van onze tweedegraads lerarenopleidingen.

Het Finse onderwijssysteem

In Finland volgen de leerlingen vanaf hun zesde tot en met hun zestiende jaar de basiseducatie (t/m klas 9). In theorie is de basiseducatie één instelling; in de praktijk hebben leerlingen tot twaalf jaar vaak een eigen gebouw evenals de leerlingen van twaalf tot vijftien, die naar de lower secondary school gaan. De lerarenopleiding voor de basiseducatie geeft toegang tot een aanstelling tot groepsleerkracht in dit brede leeftijdsgebied. Deze lerarenopleiding is een universitaire studie en duurt vijf tot zes jaar.

In de negende klas doen alle leerlingen een schoolexamen, waarmee ze de basiseducatie afsluiten.. Daarna volgt 90% van de leerlingen nog drie jaar voortgezet onderwijs. In het voortgezet onderwijs hebben alle docenten een academische vakinhoudelijke Mastertitel in het vak dat zij op school onderwijzen. Zij hebben hun vakinhoudelijke achtergrond aangevuld met een studie pedagogiek en een onderwijsstage. Zij mogen als vakdocent lesgeven aan de bovenbouw van de basiseducatie (klas 7 t/m 9), het voortgezet onderwijs, het beroeps-onderwijs en het volwassenenonderwijs.

Het instroomniveau

De zeven Finse lerarenopleidingen verkeren in de luxe situatie dat zij de meest geschikte en getalenteerde studenten kunnen selecteren voor een beperkt aantal opleidingsplaatsen. De toelating is streng en zorgvuldig. De selectieprocedure voor de lerarenopleiding omvat:

- *Een landelijke theorie-examen*
Voor iedere universitaire studie moet de kandidaat een theorie-examen doen. Met het examen voor de lerarenopleiding wordt het algemene kennisniveau getoetst en wordt gecontroleerd of de kandidaat over voldoende analytische vaardigheden beschikt. Studenten die de opleiding tot vakdocent in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs willen volgen, hoeven dit landelijke theorie-examen niet meer te doen; zij hebben als vooropleiding al een vakinhoudelijke of onderwijskundige universitaire opleiding afgerond.

De meest getalenteerde studenten worden geselecteerd voor een beperkt aantal opleidingsplaatsen.

- *Een interview op basis van een essay:*
Tijdens dit interview worden competenties gemeten die niet in een schriftelijk examen kunnen worden getoetst: motivatie, persoonskenmerken, analytische vaardigheden en inlevingsvermogen. Wat betreft persoonskenmerken beoordelen de assessoren de kandidaten op hun houding, hun uitstraling, hun luistervaardigheid en spreekvaardigheid, hun originaliteit en diepgang. De assessoren zijn op zoek naar kandidaten met positieve energie, optimisme, hoop, inlevingsvermogen, helderheid en consistentie in denken en handelen, en met een analytisch en probleemoplossend vermogen. Het inlevingsvermogen wordt getoetst aan de hand van een casestudy: er wordt een klassensituatie geschetst en aan de kandidaat wordt gevraagd hoe hij of zij in deze situatie zou handelen. Daarbij wordt beoordeeld in hoeverre de kandidaat de situatie vanuit verschillende perspectieven kan benaderen. In het essay heeft de kandidaat vooraf een beschrijving gegeven van zijn of haar motivatie en studievaardigheden, onderwijservaring en persoonlijke interesses. Door deze procedure vindt men blijkbaar geschikte studenten, want bijna alle studenten halen binnen de nominale tijd van vijf jaar hun mastertitel. 75% van de afgestudeerde docenten blijft bovendien werkzaam in het onderwijs.

De bepaling van het eindniveau

De lerarenopleidingen zijn dus universitaire studies. De nadruk ligt op de theorie, voor de praktijk is in het curriculum veel minder ruimte gereserveerd. Het aantal credits voor de praktijk is gedurende de opleiding beperkt (zeker in vergelijking met de Nederlandse situatie).

De kwalificaties voor docenten zijn geformuleerd door de overheid en elke lerarenopleiding geeft zelf vorm en inhoud aan deze eisen. Daarbij gelden internationaal vastgestelde criteria voor universitaire masterstudies. In alle opleidingen komen pedagogische en didactische onderwerpen aan de orde. De rolbeschrijvingen zijn goed vergelijkbaar met de Nederlandse SBL-competenties. Een groot verschil is de positie die onderzoek in de functieomschrijving van de docent inneemt. In Finland ligt meer nadruk op de onderzoekstaak dan in Nederland. Het onderzoek van de studenten hoeft niet noodzakelijk praktijkonderzoek te zijn en op de opleidingsschool plaats te vinden; het kan ook gaan om theoretisch onderzoek. De opleidingscholen zijn voorbereid en ingericht om praktijkgericht onderzoek te faciliteren en te begeleiden. Studenten maken deel uit van onderzoeksgroepen van de universiteit: kenniskringen van studenten, opleiders en professionele onderzoekers. Deze groepen werken onder leiding van hoogleraren en functioneren als zogenaamde 'communities of learners'.

Opleiden in de school

Voor studenten vormen de universiteit en de opleidingsschool een geïntegreerde leeromgeving. De lerarenopleidingen werken intensief samen met dertien opleidingscholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De scholen maken deel uit van de Educatieve faculteiten en bevinden zich op het universiteitsterrein. Het zijn feitelijk 'laboratoria': opleidingsscholen waar alle studenten praktijkonderdelen uitvoeren. Een belangrijk verschil met de gewone scholen is het aantal leerlingen per klas. De klassen in de opleidingscholen zijn gemiddeld kleiner dan in ge-

wone scholen. Zodoende kunnen de studenten in een relatief veilige omgeving hun eerste leservaringen opdoen. Men is van mening dat studenten in overzichtelijke klas-sensituaties moeten oefenen, experimenteren en onderzoek doen. De studenten worden daarbij intensief begeleid. Een lio-stage waarin de student zelfstandig en zonder toezicht verantwoordelijk is voor het onderwijs, is ondenkbaar voor de Finse opleiders. De praktijkdocenten worden in ongeveer acht bijeenkomsten voorbereid om hun studenten te begeleiden. Aan deze lerarenopleiders worden extra vakinhoudelijke eisen gesteld: zij moeten niet alleen in het bezit zijn van een master-titel, maar ook gepromoveerd zijn of een postdoctorale studie hebben gedaan. Op basis van deze kennis en ervaring participeren zij in onderzoeksprojecten en doen mee aan experimenten.

In Finland blijft 75% van de afgestudeerde docenten werkzaam in het onderwijs.

Inspiratie voor de lerarenopleidingen in Nederland

In ons land kennen we geen selectie voor de poort. De propedeuse is bedoeld voor selectie en oriëntatie. Dat leidt tot (veel) uitval, soms wel 40% in het eerste studiejaar. In de

komende tijd voeren studenten op verzoek van de minister voor de start een intakegesprek met opleiders. Lerarenopleidingen kunnen studenten zo beter voorlichten en voorbereiden op wat hen te wachten staat. Wat in Finland heel duidelijk is geworden, is het nut van een gedegen intakeprocedure. Een nauwkeurige intakeprocedure kan uitval tijdens de opleiding voorkomen.

Werkt men in Nederland met de docentrollen van pedagoog, didacticus en teamlid, in Finland maakt men een onderscheid tussen de docentrollen van pedagoog, didacticus en onderzoeker. In de lerarenopleidingen in ons land wordt de onderzoekscomponent de laatste jaren wel steeds groter en inmiddels is deze component een kwaliteitseis bij accreditaties geworden. Het is een aantrekkelijk idee om studenten van lerarenopleidingen deel uit te laten maken van kenniskringen van de hogescholen (en eventueel de universiteit). Studenten vormen door onderzoek zelf de brug tussen wetenschappelijke inzichten en de onderwijspraktijk. In Finland hebben we gezien dat het mogelijk is dat studenten samen met opleiders van de opleidingscholen en de universiteit zitting hebben in onderzoeksgroepen en samenwerken in onderzoeksprojecten.

In de Nederlandse lerarenopleidingen wordt beduidend meer ruimte gereserveerd voor het werken in de praktijk. De Finse studenten

verdiene slechts enkele credits in de praktijk. Dit brengt ons bij de vraag of een student die Lio-stage van een half jaar doet een betere docent wordt dan een student die in die periode een theoretische verdieping volgt of een onderzoek doet.

In Finland is al jaren een situatie van 'opleiden in de school' aanwezig, doordat de scholen als echte laboratoria voor studenten functioneren en zich ook als zodanig op de campus van de universiteit bevinden. De ontwikkeling rond Opleiden in de school heeft in ons land in korte tijd een grote vlucht genomen: scholen voor voortgezet onderwijs en basisonderwijs bouwen samen met lerarenopleidingen aan een infrastructuur om nieuwe docenten te begeleiden, zittende docenten te professionaliseren en om studenten op te leiden. Studenten kunnen in principe op alle scholen hun praktijkonderdelen uitvoeren. In vergelijking met de situatie in Finland kunnen we stellen dat we in Nederland wellicht naar meer 'gecontroleerde' opleidingscholen moeten streven: beperkter in aantal, goed toegerust en intensief samenwerkend met de (regionale) lerarenopleidingen.

LITERATUUR

Wardekker, W. (2009) Onderwijs plus onderzoek: een verbetering? In Y. Leeman, A. Dieleman, J. Doornenbal, F. Meijers, M. Kuijpers, & W. Wardekker, *Onderwijs Plus. Markering van vijf jaar lectoraat*. Zwolle: Hogeschool Windesheim.

In gesprek met Finse lerarenopleiders